

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ ТА СЕРЕДНІХ ВІКІВ
ОДЕСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ НАН УКРАЇНИ
ГРЕЦЬКИЙ ФОНД КУЛЬТУРИ (ОДЕСА)

СТАРОДАВНЄ ПРИЧОРНОМОР'Я

Випуск XII

ОДЕСА
ОНУ
2018

УДК 94(100)“-04/17”(08)

C773

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 1 від 24 січня 2018 р.

Рецензенти:

- І. В. Бруйко** – д.і.н., директор Одеського археологічного музею НАНУ;
О. А. Довгополова – д.філос.н., професор кафедри філософії та методології пізнання
ОНУ імені І. І. Мечникова.

Редакційна колегія:

- І. В. Немченко** – к.і.н., зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
ОНУ імені І. І. Мечникова, головний редактор;
О. Б. Дьомін – д.і.н., зав. кафедри нової та новітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;
О. М. Дзиговський – д.і.н., професор кафедри археології та етнології України
ОНУ імені І. І. Мечникова;
Т. О. Ізбаш-Гоцкан – к.і.н., доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
ОНУ імені І. І. Мечникова;
В. Г. Кушнір – д.і.н., декан факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова;
О. М. Луговий – к.і.н., доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
ОНУ імені І. І. Мечникова, зам. головного редактора;
С. А. Булатович – к.і.н., доцент;
С. Б. Охотніков – к.і.н., зам. директора Одеського археологічного музею НАНУ;
М. Д. Руссев – доктор хабілітат історії, професор Вищої антропологічної школи
(Кишинів, Молдова);
О. В. Смигтина – д.і.н., зав. кафедри археології та етнології України
ОНУ імені І. І. Мечникова;
С. Б. Сорочан – д.і.н., зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

C773 Стародавнє Причорномор'я. Випуск XII / Голов. ред. І. В. Немченко. –
Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018. –
632 с.

ISBN 978-617-689-251-9

*Збірка «Стародавнє Причорномор'я» складена на основі матеріалів
XII читань пам'яті професора П. Й. Каршиковського, міжнародної
конференції, яка відбулась в ОНУ імені І. І. Мечникова 12-13 березня 2018 р.
Випуск містить статті з проблем нумізматики, історії та археології
Північного Причорномор'я, античної та середньовічної історії,
візантинознавства, історії Європи раннього модерного часу, історіографії
тощо. I–X випуски збірки виходили під назвою «Древнее Причерноморье».*

УДК 94(100)“-04/17”(08)

ISBN 978-617-689-251-9

© Колектив авторів, 2018
© Одеський національний
університет імені І. І. Мечникова, 2018

О. С. Пересунчак (Завалля)

НОВІ ПАМ'ЯТКИ АРХЕОЛОГІЇ В БАСЕЙНІ Р. МОГИЛЯНКА

Стаття присвячена новим пам'яткам археології, які були відкриті автором у 1996–2017 рр. під час обстеження території Гайворонського району Кіровоградської області, якою протікає р. Могилянка, ліва притока Південного Бугу.

До них відносяться місцезнаходження, де були виявлені артефакти культури лінійно-стрічкової кераміки, трипільської та черняхівської культури. Подається опис території та виявлених знахідок.

Річка Могилянка бере свій початок в с. Могильне Гайворонського району Кіровоградської області і протікає крім зазначеного населеного пункту через села Жакчик і Ташлик.

Перші археологічні розвідки між селами Могильне та Жакчик провів у 1950-1951 рр. вчитель історії Могильненської школи, краєзнавець М. С. Гасюк. Ним були виявлені поселення раннього етапу трипільської культури Могильне-1, Могильне-2, Могильне-3 та Могильне-4¹.

В 1998 р. під час обстеження території с. Жакчик автором було локалізоване нове трипільське поселення, яке в науковий обіг увійшло під назвою Могильне-5².

М. С. Гасюком свого часу було висловлене припущення про існування поблизу трипільського поселення Могильне-2 пам'яток скіфської та слов'янської доби³.

Під час обстеження автором зазначеної території в 1998 р. було виявлене поселення черняхівської культури Жакчик-1.

Пам'ятка займає схил правого берега р. Могилянка за кілька десятків метрів на південь від трипільського поселення Могильне-2. Не виключено, що згадані поселення частково перекриваються. Площу черняхівської пам'ятки встановити не вдалося, оскільки територія, яка знаходиться неподалік русла річки, задернована.

Артефакти черняхівської культури виявлені на розораній ділянці поля, що знаходиться за 200 м від води. До них відносяться фрагменти сіро-глиняної кераміки кухонного та столового призначення, а також фрагмент ручки та верхньої частини горловини амфори (рис. 1). Серед них вирізняється уламок посудини, виконаний з червоної глини з нанесеним орнаментом у вигляді перехрещених ліній, що нагадують букву Х (рис. 2).

До прикрас відносяться знахідки фрагментів масивної бусинки з жовтого скла та фібул.

Рис. 1

Рис. 2

На поселенні знайдено мідну ольвійську монету «борисфен» із зображенням горита, лука, сокири та написом ОЛВІО. Малюнок на реверсі через сильну затертість розпізнати не вдається. Знахідку даного артефакту на черняхівському поселенні можна, мабуть, пояснити завдяки отвору на його краї. Очевидно, монета використовувалася в даний час у якості амулета чи прикраси.

В 1999 р. автором та краєзнавцем В. Панасюком під час обстеження правого берега р. Могілянки за кілька метрів від води, на городках жителів в с. Жакчик була виявлена кераміка черняхівської культури. Таким чином було локалізоване поселення Жакчик-2. На поселенні виділяється скупчення обпаленої глини розміром 2х2 м, що за своїм зовнішнім виглядом нагадує рештки трипільської «площадки». Проте кераміки та інших енеолітичних артефактів тут виявлено не було.

В 2017 р. за 1.5 км на південь від трипільського поселення Могільне-2, на розораному правому березі р. Могілянка автором разом з Д. Кіосаком були зібрані кераміка та вироби з кременю. Керамічні рештки представлені черепками стінок ліпного посуду, здебільшого неорнаментованого та з сильно пошкодженими поверхнями. Тісто, обпал та характер обробки поверхонь найчастіше нагадують столовий посуд культури лінійно-стрічкової кераміки, хоча є кілька червоноглиняних уламків, які, швидше за все, близькі до трипільської столової кераміки. Орнаментовані фрагменти зустрічаються не часто. Здебільшого йдеться про кілька паралельних прокреслених ліній. Зустрічаються також наліпи – своєрідний потрійний та шишкоподібний. Один з наліпів приплюснуто та розділено на дві половини. Лише на одному черепку нанесено досить

складний орнамент – з вузьких прокреслених ліній, які поєднують кілька полів, заштрихованих насічками, виконаними у схожій техніці. Також на поверхні пам'ятки трапляється гончарний та кружальний посуд з сусіднього поселення черняхівської культури Жакчик-4.

Колекція кременевих виробів нараховує понад 100 екземплярів. Предмети розщеплення представлені пласким призматичним однобічним нуклеусом та пласким підконічним нуклеусом, спрацьованим по всьому периметру, аморфним нуклеусом для відщепів та призматичним однобічним нуклеусом для пластин, фіналізованим зняттям відщепів з двох непідготовлених площадок. Відходи виробництва представлені уламками та 28 відщепами. Технологічні сколи (12 шт.) включають напівпервинні сколи, лусочки ретушування, різцевий скол (?) тощо. 21 фрагмент пластинчатих сколів походить здебільшого від пластинок та нешироких пластин.

Вироби із вторинною обробкою представлені скребками різноманітних форм (мініатюрним округлим, кінцевими на пластинах та відщепах, нігтьовидним), пластинами з ретушшою та слідами використання, кресальними кременями із забитістю по всьому периметру, скреблом, «косим» та подвійним вістрями, перфоратором на відщепі.

Заслуговує на увагу знахідка мініатюрної шліфованої сокири культури лінійно-стрічкової кераміки, відомої в науці як «черевична колодка» (рис. 3). Слід зазначити, що поселення культури лінійно-стрічкової кераміки було виявлено до цього Подільсько-Причорноморською археологічною експедицією в 2011 р. на півночі Савранського району Одеської області⁴. Тут же серед підйомного матеріалу була виявлена аналогічна знахідка більшого розміру.

Таким чином, дане місцезнаходження (Жакчик-3) ймовірно відображає життєдіяльність кількох хронологічно досить далеких одна від одної груп населення, з яких поки що найяскравішим матеріалом представлено культуру лінійно-стрічкової кераміки.

За 200 м за течією річки від місцезнаходження Жакчик-3 виявлене поселення черняхівської культури Жакчик-4. На поверхні пам'ятки знайдені фрагменти характерної кухонної та столової кераміки. Серед металевих артефактів: срібний денарій Коммода (177-192 рр.). На аверсі монети голова правителя – вправо, напис L AVREL COMMODVS AVG, на реверсі – Рома в шоломі, сидить вправо, тримає спис в правій руці і паразоній – в лівій. Напис: TR P V IMP III COS II P P. Вага монети – 1,71 г. А також фрагмент бронзової фібули (рис.4) та виріб з такого ж металу, що за своєю формою нагадує великий гудзик з загостреним в центрі виступом (рис. 5.-1-2).

Рис. 3

Рис. 4

Рис. 5

Рис. 6

Цього ж року, завдяки повідомленню жителя смт Завалля О. Дідурика, автором було локалізоване поселення трипільської культури, яка знаходиться на східному схилі лівого берега р. Могилянка за 500 м від північної околиці с. Ташлик.

Артефакти були виявлені під час обстеження поля на площі близько 50×100 м. На поверхні проглядаються контури чотирьох «площадок», які представляють собою скупчення паленої глини червонуватого кольору з відбитками соломи та інших органічних речовин. Фрагменти мають досить великі розміри, що може свідчити про відносно нетривале перебування їх на розораній поверхні. Розміри площі скупчень глини сягають 5–8 квадратних метрів.

Найбільшу кількість знахідок представляють уламки посуду сіро-жовтого, червонуватого кольорів (рис. 6).

Усього на поселенні зібрано 334 фрагменти кераміки. Неорнаментованих – 269 (80,5%), орнаментованих – 65 (19,5%).

За орнаментациєю посуд можна розділити на кілька груп. Орнаментовані подвійними або потрійними заглибленими лініями – 13 (20%), з орнаментом у вигляді нігтьових вдавлень – 3 (4,5%), виконаний навскісними лініями – 1 (1,5%), із заглиблених подвійних ліній, проміжки між якими заштриховані навскісними лініями, – 3 (4,5%).

Фрагменти вінчиків орнаментовані такими візерунками: навскісними лініями – 1, защепами у місці переходу тулуба у вінчик – 1, овалом, утвореним двома лініями із заштрихованими проміжками, – 1, короткими горизонтальними лініями у вигляді пунктиру – 2, візерунком під вінчиком, виконаними у вигляді горизонтальної лінії і звисаючими донизу рисками, – 1, із зубчатим штампом на межі тулуба і стінки – 1.

Серед них виділяється фрагмент, краї якого загнуті всередину. Зовні він орнаментований рядком похилих заглиблених ліній.

Фрагментів ручок виявлено 3 екземпляри.

Один із них, який належав, вочевидь, ложці або черпаку, має прямокутну пласку форму і по краям оздоблений насічками.

Другий фрагмент схожий на попередній, але на ньому відсутній орнамент. Край ручки має невеличке розширення. Третя ручка належить до так званого «совиноного лику».

Артефактів з кременю на поверхні поселення зібрано 138.

З них відщепів – 67 (50%), сколів – 7 (5%), пластин – 27 (20%), скребків – 35 (25%), нуклеусів чорного та світло-сірого кольорів – 2.

Отже, на порівняно невеликій площі довжиною біля 2 км виявлено 4 різночасових археологічних об'єкта від доби неоліту до пізнього римського часу.

Деякі з них, а саме Жакчик-3, де виявлені артефакти культури лінійно-стрічкової кераміки, та трипільське поселення Ташлик, безперечно, мають зацікавити науковців з огляду на те, що археологічно доведено існування поки що лише однієї подібної неолітичної пам'ятки на Побужжі. Також потребують уточнення хронологічні рамки поселення доби енеоліту в зв'язку з недостатньою кількістю підйомного матеріалу.

¹ Гасюк М. С. Разведки раннетрипольских поселений у с. Могильна // КСИИМК, 54, 1954. С. 173-175.

² Пересунчак О. С. Нові трипільські поселення на Південному Бузі // Земледельцы и скотоводы Древней Европы. Проблемы, новые открытия, гипотезы (дополненное издание) / ред. В. В. Отрошенко. К.-СПб., 2012. С. 149-159.

³ Гасюк М. С. Указ. соч. С. 175.

---

⁴ Кюсак Д. В. Південне Побужжя -- частина ареалу культури лінійно-стрічкової кераміки // Матеріали ІХ Миколаївської обласної краєзнавчої конференції «Історіографія. Етнографія. Культура. Нові дослідження. Миколаїв, 2013. С. 75-77; Кюсак Д., Бруяко І., Денисюк В. Комплекс археологічних пам'яток «Каменное-Завальє» в Середньому Побужжя. Роботи 2011-2012 гг. // Tyragetia, s. n. vol. VIII [XXIII], nr.1, 2014. С. 73-88; Kiosak D. Kamyane-Zavallia, the easternmost Linear Pottery culture settlement ever excavated // Sprawozdania Archeologiczne, 69, 2017. P. 253-70.

Я. В. Пилипчук (Київ)

ИСТОРИЯ ЗОЛОТОЙ ОРДЫ В ХРОНИКЕ УЛЬРИХА РИХЕНТАЛЯ

Одним из малоизвестных источников по истории Золотой Орды является хроника Ульриха Рихенталя¹. Ее сведения отчасти использовались Б. Флорей и Н. Руссевым². Б. Флорей привел краткий перевод данных Ульриха Рихенталя о татарских посланцах и предводителях. Н. Руссев рассматривал сведения этого хрониста относительно Болгарии. Задачей данного исследования является анализ татарских известий хроники Ульриха Рихенталя.

Немецкий хронист Ульрих фон Рихенталь сообщал, что на Константинопольский собор прибыли послы от татар. Были указаны имена тех, кто прислал послов: Schygro, Edygon, Tokmasch, Soldan, Schurla. Edygon достаточно легко ассоциируется с Идеем. Идентификация других затруднена тем, что немцы исказили тюркские имена. Полякам был известен Золдан Зеледин, т.е. Джелал ад-Дин. Тут, однако, упомянут не он, а какой-то другой Токтамышевич. Вероятно, под именем Soldan скрывается хан Дервиш. Упомянут и Tokmasch, что напоминает имя Токтамыш (это не хан, а какой-то оглан). Под именем Schurla, вероятно, скрывался оглан Искандер. Schygro – это, вероятно, Чеке. Ульрих фон Рихенталь доносил, что Татария делится на семь королевств (хоть в этом отношении он мог оказаться прав)³.

В 1424 г. Витовт будет писать Паулю фон Русдорфу о шести татарских правителях. Какие же это могли быть улусы? (В источниках по истории Золотой Орды и тюрко-татарских государств часто упоминаются Булгар, Хаджи-Тархан, Сарай, Крым, Хорезм, иногда упоминают о Джулате и Сибири). Ал-Калкашанди называл округа Хорезм, Дешт-и Кыпчак с Сараем, Хазар, ал-Кирим (Крым), Азак, страна ал-Джаркас, страна Булгар, страна Улак, страна Ас, страна Рус.

<i>Немченко І. В.</i> До 55-ліття кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.....	5
<i>Избаиш-Гоцкан Т. А.</i> Антиковедение на кафедре истории древнего мира и средних веков.....	16
<i>Чепіженко В. В.</i> Розвиток медієвістики на кафедрі історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ (до 2000 р. – ОДУ) імені І. І. Мечникова.....	23
<i>Агульников С. М.</i> Планировка и топография могильников белозерской культуры в Нижнем Подунавье.....	39
<i>Алексеев В. П., Лобода П. Г.</i> Редкие и неизданные варианты монет античных городов Северного Причерноморья.....	44
<i>Андрух С. И., Тоцев Г. Н.</i> Сорокина Балка – новый памятник археологии в Нижнем Поднепровье.....	50
<i>Боднарюк Б. М.</i> Західноєвропейський премілленаризм XVII ст.: відродження апокаліптичних настроїв та віри у земне царство Христа на тлі Тридцятирічної війни й англійської пуританської революції.....	52
<i>Бойко-Гагарин А. С., Корпусова И. В., Янов Д. М.</i> Некоторые особенности обращения османских юзлуков на территории княжества Валахия в 1810-1811 гг.....	57
<i>Бондаренко Д. В., Смирнов О. І.</i> Археологічні дослідження зольника № 2 Вікторівського святилища в 2017 р.....	70
<i>Буйських С. Б.</i> Хора Ольвії – історико-археологічний релікт давньогрецької колонізаційної епохи у Нижньому Побужжі.....	78
<i>Булатович С. А.</i> Из истории изучения античного Никония.....	82
<i>Бурдо Н. Б.</i> Антропоморфна пластика усатівської культури.....	87
<i>Бьяджи П.</i> Малоизвестные материалы к хронологии грота Буран-Кая III (Украина).....	97
<i>Вар`ян О. О.</i> Ставлення до дитинства в Афіньському полісі архаїчного та класичного періодів.....	102
<i>Вертієнко Г. В.</i> До питання про метал в Авесті.....	108

<i>Відейко М. Ю.</i> Сакральні будівлі Центральної та Південно-Східної Європи у V тис. до н.е.....	117
<i>Вус О. В.</i> Кастеллум Сиваг-Кермен – погранична крепость Византиї в Юго-Западной Таврике.....	123
<i>Главенчук А. В.</i> Новые данные о пигментных охрах из раскопок Анетовки 2.....	131
<i>Горбаненко С. А.</i> Перші цілеспрямовані палеоетноботанічні розшуки на Більському городищі.....	138
<i>Грабовская О. В.</i> Історичні обставини початку використання цегли у Вінниці.....	146
<i>Гребцова И. С.</i> Сюжеты античной истории и мифологии в творчестве европейских художников XVIII – первой половины XIX ст.....	153
<i>Гулюк Є.</i> Зміни статусу історії та структури історичного знання в освітній системі єзуїтів у середині XVIII ст.....	160
<i>Гуменний В. Л.</i> Військові гарнізони на території Близького Сходу і парфянські кампанії Риму у II – на початку III ст.н.е (за епіграфічними джерелами).....	166
<i>Дёмин О. Б.</i> Собрание наследства: медиевистика в современной Украине (1992–2016 гг.).....	171
<i>Демченко О. В.</i> Просторова організація поселень пізнього мезоліту – раннього неоліту в районі Дніпровських порогів.....	178
<i>Дергачева Л. В.</i> Клад средневековых молдавских монет XIV века, найденный на территории республики Молдова.....	185
<i>Димидюк Д. А.</i> Фортифікації та облогова техніка Багратидської Вірменії кінця IX – середини XI ст. (на основі писемних джерел).....	191
<i>Добролюбский А. О.</i> Остатки и следы Джинестры на одесских берегах.....	199
<i>Домановська М. Є.</i> Філологічний вектор розвитку візантиністики у Харківському університеті (середина XIX – початок XX ст.).....	208

<i>Домановский А. Н.</i> К вопросу о нарушителе арабо-византийского договора 689 г.....	214
<i>Diaconu V., Gafincu A.</i> Multidisciplinary research dedicated to the Late Bronze age from the space between the Carpathians and Prut (Romania).....	220
<i>Дятлов В. О.</i> Герцогиня Здена Саксонська та її син Георг. Виховання християнського князя.....	227
<i>Заплетнюк О. А.</i> Роль фараона Ехнатона у культурі Атона за текстами прикордонних стел «раннього проголошення».....	234
<i>Зелинский А. Л.</i> К вопросу о назначении так называемых перстней «птолемеевского типа».....	241
<i>Иванова С. В.</i> Обмен и торговля в древних обществах.....	247
<i>Івченко О. С.</i> Джон Спелмен та Філіп Хантон: два погляди на королівську владу.....	254
<i>Kamadadze K.</i> Porcelain from Gonio fort.....	261
Клюшинцев В. Н. <i>Гребенников В. Б.</i> К вопросу о развитии металлургии и металлообработки в эпоху бронзы в Нижнем Побужье.....	269
<i>Ковальський Л. С., Голдаєв С. Г.</i> Заповнюючи прогалини на карті енеоліту степової Одещини: пізньотрипільська випадкова знахідка з долини ріки Кучурган.....	276
<i>Ковбасюк С.</i> «Коли запитають вас ваші сини...»: іконографічні новачі у «Песаху» Хейбрехта Бейкелара 1563 р. та реформаційний дискурс.....	283
<i>Колесниченко А. Н.</i> Стекланные сосуды закрытых форм VI-I вв. до н.э. в сакральных контекстах Средиземноморья и Северного Понта.....	291
<i>Красножон А. В.</i> Два документа 1593 г. о ремонтных работах в Хаджибее.....	298
<i>Крижанівський А. Л.</i> Метрологічні показники монет львівського монетного двору XIV-XV ст.....	304
<i>Левченко В. В.</i> Мифы и реалии биографии профессора А. Г. Готалова-Готлиба (1866–1960).....	312

<i>Лиман С. И.</i> Французская средневековая история и историография в творчестве профессора Харьковского университета М. Н. Петрова (1826-1887).....	320
<i>Лобанова М. А., Нестеренко О. В.</i> Нова пам'ятка катакомбної культури в Одеській області.....	327
<i>Луговий О.М.</i> Візантійські послы у Снятині 1415 року.....	332
<i>Мельников О.Н.</i> Серебряный статер Гигиэнонта в монетном деле и в нумизматике Боспора.....	339
<i>Mielczarek M.</i> From the history of archaeology in Odessa. Józef Czaki (1857-1936), a forgotten collector of antiquities.....	349
<i>Моусеенко Н. С.</i> Сребреники Святополка: итоги тысячелетия.....	353
<i>Мызгин К. В., Филатов Д. А.</i> Находки ауреусов зурпаторов III века на территории Украины.....	354
<i>Николаев Н. И.</i> Кто был советником царя Скилура в Неаполе Скифском?.....	368
<i>Одрін О. В.</i> Північнопонтійська торгівля зерном: друге життя давніх концепцій.....	375
<i>Отрешко В. М.</i> О тенденциях развития археологии.....	381
<i>Охотников С. Б.</i> Сотрудничество ученых Одессы и Польши в изучении археологии и древней истории Северного Причерноморья.....	384
<i>Охріменко О. С.</i> Уривок невменної нотації з оправи рукопису «Miscellae quodlibeticae pro IWM».....	392
<i>Папанова В. А., Зиновьева Т. А.</i> Склеп с росписью на некрополе Ольвии: проблема фиксации и интерпретации памятника.....	396
<i>Пересунчак О. С.</i> Нові пам'ятки археології в басейні р. Могилянка.....	408
<i>Пилипчук Я. В.</i> История Золотой Орды в хронике Ульриха Рихенталя.....	413
<i>Пиструил И. В.</i> Изделия с резцовым сколом на эпилеолитических памятниках Северо-Западного Причерноморья (некоторые предварительные выводы).....	416
<i>Плешивенко А. Г.</i> Забытые раритеты.....	422

<i>Подрез Ю. В.</i> Дипломатична діяльність уряду П. Орлика щодо Франції та Османської імперії в 1710 році.....	430
<i>Полищук Л. Ю., Кіосак Д. В.</i> Нові матеріали до історії археологічного вивчення Південного Побужжя.....	436
<i>Попова Т. Н.</i> В. Э. Крусман: епоха и наука под скальпелем историка.....	446
<i>Попович С., Чобану И.</i> Раскопки кургана № 8, у с. Александру Иоан Куза (Кагульский р-н, республика Молдова).....	453
<i>Прохорова А. Ю.</i> Французька політика Англії під час північного повстання 1569 р.....	457
<i>Руссев Н. Д.</i> Белгородский мученик Иоанн Новый и религиозная жизнь Молдавии начала XV в.....	463
<i>Рябцева С. С.</i> О некоторых специфических чертах головных уборов населения балканского региона в X–XIV вв.....	470
<i>Савельева Е. С.</i> Терракотная статуэтка римского воина из Картала...481	
<i>Самойлова Т. Л.</i> Контакты Родоса и Тиры в эллинистическое время по данным керамической эпитафии.....	485
<i>Секерська О. П.</i> Тваринництво та полювання в господарстві населення античного часу межиріччя Дунаю та Південного Бугу.....	487
<i>Сминтина О. В.</i> Екологічна історія дописемної доби: актуальні питання сучасних досліджень.....	494
<i>Снитко І. О., Гаркуша Н. М., Снитко О. В.</i> Про історію однієї лапідарної пам'ятки, знайденої біля Ольвії.....	500
<i>Снитко И. А.</i> Проблемы архитектурной идентификации фрагментарно исследованных архитектурно-археологических памятников.....	505
<i>Сурду В. В.</i> Особенности погребальных сооружений ямной культуры Карпато-Поднестровья.....	512
<i>Тарасенко Н. А.</i> Фрагменты древнеегипетской Книги мертвых в Украине.....	517
<i>Тоцький П. М.</i> Становий статус церкви в королівській Франції напередодні Революції.....	524
<i>Тоцев А. Г.</i> Крымско-русские торговые отношения в XV в.....	531

<i>Туровский Е. Я.</i> Государственное устройство античного Херсонеса.....	534
<i>Федченко С. Е.</i> Функції та місце сексуальності у римському зображальному мистецтві.....	539
<i>Фомин М. В.</i> Трансформация обряда крещения и ее отражение в архитектуре Херсонеса-Херсона.....	547
<i>Khalvashi M., Aslanishvili L., Kakhidze E.</i> Garrisons on the edge of Imperium Romanum.....	553
<i>Харламова А. О.</i> Результати картографування середньовічних кам'яних статуй в басейні середньої течії Сіверського Дінця.....	558
<i>Хахеу В.</i> К вопросу о погребальном обряде позднегальштатского времени днестровско-карпатского региона (конец VII–V вв. до Р.Х.).....	566
<i>Циватый В. Г.</i> Внешнеполитическая и дипломатическая институционализация Европы раннего нового времени глазами современника: Франческо Гвиччардини о концептах «война» и «мир» в исторической памяти.....	573
<i>Чекунина Н. В.</i> К истории формирования коллекции древнерусских монет одесского археологического музея НАН Украины.....	580
<i>Черниенко Ю. А.</i> К вопросу об информативности предметов металлопроизводства для анализа проблем генезиса сабатиновской культуры.....	585
<i>Черных И. Д.</i> Цивилизации «осевого времени» в научном наследии Ш. Эйзенштадта.....	592
<i>Шевцов С. П.</i> Структурные средства изображения Перикла у Фукидида.....	596
<i>Шевченко О. Б.</i> Сарматські «амазонки»: чинники, що спонукали появу історіографічного міфу, та реальність сьогодення.....	603
<i>Янко А. Л.</i> Расенна чи Ратуменна?: Дещо про епоніма і самоназву етрусків.....	609
<i>Ярош О. А.</i> Витоки і розвиток британського орієнталізму у першій половині XVII ст.....	615
Перелік скорочень.....	622